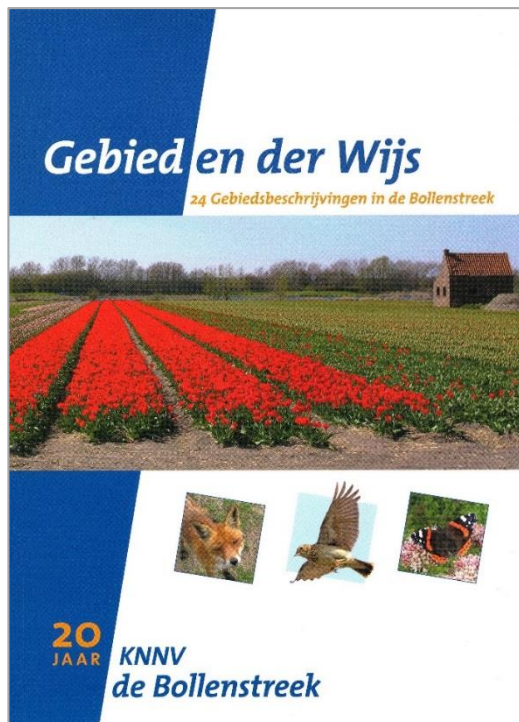

Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek

Jelle van Dijk

*Pel van Hattum & Paul Venderbosch (redactie) 2014. **Gebied en der Wijs 24 Gebiedsbeschrijvingen in de Bollenstreek.** Uitgave van KNNV-afdeling Bollenstreek, Lisse. 80 pagina's. Prijs € 10. Te bestellen via het formulier op de website www.knnv.nl/bollenstreek. Ook verkrijgbaar bij Boekhandel Van der Meer in Noordwijk aan Zee.*

In het najaar van 1994 werd in Lisse de "Natuur- en Vogelwerkgroep Bollenstreek (afdeling van de KNNV)" opgericht. Ter gelegenheid van het 20-jarig bestaan heeft het bestuur van onze Lissese zustervereniging een mooi boekje laten maken. Hierin kun je veel informatie vinden over natuurgebieden zoals duinen en landgoedbossen, maar ook over interessante polders zoals Polder Hoogeweg en de Lisserpoelpolder. Ook parken zoals Park Rusthoff in Sassenheim en de heemtuin in Hillegom ontbreken niet. Op de overzichtkaart voorin het boekje is duidelijk aangegeven waar de hier besproken gebieden te vinden zijn.

Elk hoofdstuk begint met een kaartje en een praktische inleiding, waarin duidelijk wordt gemaakt hoe het gebied te bereiken is (ook met het openbaar vervoer) en hoe de toegang geregeld is. Hierna volgt een paragraaf over de ontstaansgeschiedenis van het gebied. De kern van elk hoofdstukje vormt de beschrijving van opvallende flora en fauna.

Het is een hele prestatie van beide redacteuren geweest om 17 auteurs aan het werk te zetten en er voor te zorgen dat de bijdragen op tijd werden ingezonden. Bij die auteurs vinden we heel wat bekende namen zoals Hein Verkade, Ab Steenvoorden, Charlotte Matthijse, Hans van Stijn, Hans Vader en Piet Muller.

Het boekje ziet er mede dankzij de opmaak van René van Rossum fris en aantrekkelijk uit. De afgedrukte foto's tonen een fraaie mix van planten, vogels, insecten en landschappen.

Wil je eens op stap gaan in het Overbosch bij Voorhout, de heemtuin in Lisse of het bos van Vogelenzang dan vormt dit boekje een prima gids. Maar wellicht bieden ook de hoofdstukjes over gebieden die je al wel kent, leuke bijzonderheden die uitnodigen tot een nieuw bezoek.

*Nico Groen, Henk van der Kaaden & Liesbeth Brouwer 2014. **Wandel- en Fietsroutes langs monumentale en bijzondere bomen in Lisse.** Uitgave van de Vereniging Oud-Lisse. 128 pagina's. Prijs € 12,50 (te verkrijgen in de Lissese boekhandels).*

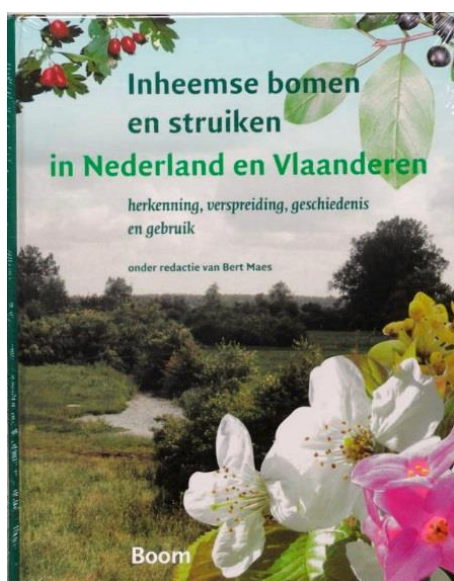

In Lisse wordt al vele jaren goed op de monumentale bomen gelet. Het was Udo Hassefras die in 2000 een degelijke inventarisatie van het Lissese bomenbestand gaf in het boek "Bomen in Lisse". Nu ligt er een mooi overzicht, in een aantrekkelijk jasje gestoken door middel van korte teksten en fraaie kleurenfoto's. In het voorwoord merkt John van Velzen (voorzitter KNNV-Lisse) terecht op dat bomen in een stedelijke omgeving geen vanzelfsprekende zaak zijn. De grond zit vol met kabels en leidingen, de ruimte voor een mooie kroon is niet altijd aanwezig en steeds vaker hebben bewoners moeite met wat er uit een boom kan vallen zoals bladeren, vruchten en vogelpoep.

Het bijzondere van deze bomengids voor Lisse is dat er geen overzicht per soort wordt gegeven, maar dat de soorten aan bod komen in de uitgezette wandelingen. Die wandelroutes zijn uitstekend op de bijgevoegde kaarten aangegeven.

In Lisse (de Keukenhof niet meegerekend) staan ongeveer 200 monumentale bomen van 100 jaar of ouder. Deze hebben een beschermde status. Ze staan vaak op bijzondere plaatsen en zijn dikwijls beeldbepalend voor hun omgeving. Daarnaast zijn er nog ca. 250 bomen van 70-100 jaar die ook op de lijst van de gemeente staan. Zo'n fraai boekje als nu voor het bomenbestand van Lisse verschenen is, zou ook eens voor de gemeente Noordwijk gemaakt moeten worden. Het zou zowel bij de inwoners van Noordwijk als bij het gemeentelijke groenbeheer kunnen leiden tot meer waardering voor karakteristieke bomen 'op leeftijd'.

*Bert Maes (redactie) 2013. **Inheemse bomen en struiken in Nederland en Vlaanderen, herkenning, verspreiding, geschiedenis en gebruik.** Uitgeverij Boom, Amsterdam. 427 pagina's. Prijs € 39,90.*

Onder de boeken die over bomen gaan, neemt dit boek een unieke positie in. Het boek gaat namelijk alleen over bomen en struiken die hier van nature voorkomen. Dat zijn dus soorten die al in West-Europa groeiden voordat dankzij de ontdekkingsreizen (1492: Columbus zeilt naar Amerika) enkele duizenden 'vreemde' houtgewassen in Europa werden ingevoerd.

De schrijvers bespreken ca. 110 inheemse soorten. Deze soorten hebben zich na de laatste ijstijd op eigen kracht over West-Europa verspreid. Natuurlijk hebben de vroegere bewoners van onze gewesten deze soorten ook gebruikt voor de aanplant van windkeringen en geriefhoutbosjes en hebben hiermee de verspreiding wel beïnvloed.

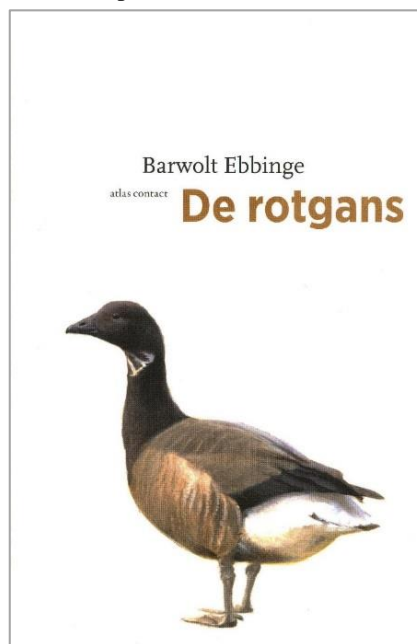
Autochtone bomen en struiken zijn soms niet eenvoudig te herkennen en vaak moeilijk te onderscheiden van aangeplante variëteiten. De schrijvers zijn bij hun onderzoek grondig te werk gegaan en hebben onder andere gebruik gemaakt van historische kaarten (bijv. eeuwenoude houtwal) en modern DNA-onderzoek.

Onze duinen zijn relatief rijk aan autochtone houtgewassen. Toen in de tweede helft van de negentiende eeuw de begrazing door vee sterk afnam, konden veel inheemse struiken zich goed ontwikkelen:

Duindoorn, Eenstijlige meidoorn, Wilde kardinaalsmuts, Kruipwilg, Duinroos en nog enkele roossoorten. Toen in het begin van de vorige eeuw Staatsbosbeheer de duinen ging bebossen werden vooral exotische gewassen gebruikt (bijv. Oostenrijkse den, Corsikaanse den, Sitkaspar).

In het boek gaat veel aandacht uit naar het onderscheid tussen sterk op elkaar gelijkende soorten binnen een bepaalde familie (bijv. iepen, populieren, wilgen, enz.). Bij de bespreking van een soort komen achtereenvolgens aan bod: herkenning, groeiplaats en verspreiding, archeobotanie en geschiedenis, beheer en behoud. Bijzonder interessant vond ik de stukjes over archeobotanie. Zo is bij de Jeneverbes te lezen dat in een opgegraven boerderij bij Wateringen (ca. 3500 v. Chr.) voor de middenstaanders stammen van de Jeneverbes waren gebruikt. Vondsten van pitten in Romeinse beerputten wekken de suggestie dat de jeneverbessen als specerij bij de maaltijd werden gebruikt.

Het boek is fraai uitgegeven. Harde kaft, uitstekend gebonden en daardoor een genot om door te bladeren. Tekeningen, kaartjes en foto's zijn van hoge kwaliteit; de tekst is zeer toegankelijk geschreven. Als vanzelf groeit de belangstelling en de liefde voor ons 'bomenerfgoed' bij het doornemen van dit boek. Wat dat betreft zou dit boek eigenlijk op tafel moeten liggen bij gemeentelijke functionarissen, die beslissen of bij nieuwe aanplant voor inheemse boomsoorten wordt gekozen, of dat de voorkeur uitgaat naar exoten als Italiaanse steeneik en Canadese hemlockspar.

*Barwolt Ebbinge 2014. **De rotgans.** Uitgeverij Atlas Contact Amsterdam/Antwerpen. 363 pagina's. Prijs € 35.*

De schrijver van deze vogelbiografie, bij velen bekend als 'ganzenbart', is een van de grootste deskundigen op het gebied van ganzen in ons land. Na de start van zijn onderzoek op de kwelders van de Waddeneilanden in de jaren zeventig, volgden vele expedities naar de toendra's van Taimyr in Siberië vanaf het eind van de jaren tachtig. Vanuit de universiteit van Groningen werd onder leiding

van Prof. Rudi Drent een breed onderzoeksprogramma naar arctische ganzen opgezet. Een flinke rij wetenschappelijke artikelen en dissertaties over ganzen was het gevolg. Wat Rotganzen betreft is nu al die kennis, opgetast in wetenschappelijke publicaties, door Bart Ebbinge op een prettige manier voor iedereen toegankelijk gemaakt.

Het boek gaat in op de vragen die Ebbinge zichzelf als nieuwsgierige onderzoeker stelt. Waarom wisselen Rotganzen zo vaak van plaats bij het begrazen van de uitgestrekte kwelders, blijft het familieverband steeds in tact, waarom blijven Rotganzen tot eind mei in het Waddengebied, hoe komt het toch dat de Rotganzen vaak zonder jonge vogels uit Siberië terugkeren? Alle onderzoekers begrepen natuurlijk heel goed dat je voor de beantwoording van die laatste vraag niet op de kwelders van Terschelling moest blijven. Toen rond 1990 het mogelijk werd naar Siberië te gaan, kwam dan ook een lange rij expedities op gang. Het onderzoek in de korte poolzomer (half juni vaak nog grotendeels sneeuwdek) vult dan ook het grootste deel van dit boek. Het vermoeden dat de lemmingencyclus het broedsucces

van Rotganzen bepaalt, werd in Taimyr overtuigend aangetoond. Boeiend om te lezen zijn de interacties met Poolvossen, Middelste Jagers, Sneeuwuilen en Taimyrmeeuwen. Ook is een hoofdstukje gewijd aan de Roodhalsgans, die zich naar het noorden uitbreidt en daar een hoger broedsucces haalt dan de Rotgans.

Het aardige van dit boek is, dat de zeer toegankelijke tekst wordt verrijkt door mooie kaartjes, grafiekjes en tabellen. Maar als je daar niet naar wilt kijken, vormt dat geen belemmering om de lopende tekst te lezen. Jammer is dat de afgedrukte foto's soms van een zeer matige kwaliteit zijn. Voor de prijs van 35 euro had de lezer hier meer mogen verwachten. In de boeken van Thijssse van 100 jaar geleden zijn de zwart-wit foto's dikwijls van betere afdrukkwaliteit! Toch is het opnemen van kaartjes, grafieken, tabellen en foto's een groot pluspunt vergeleken met het bekroonde boek "De gierzwaluw" (van dezelfde uitgever) waarin alleen op het kaft een illustratie prijkt.

In Memoriam Toos Bom

Op 20 september jl. overleed Toos Bom op 89 jarige leeftijd. Sinds geruime tijd was zij door haar hoge leeftijd en handicap niet meer actief. Bovendien streefde zij er bepaald niet naar om in het middelpunt van de belangstelling te staan, waardoor velen zich zullen afvragen: "Wie was Toos Bom"? Zij heeft echter een dusdanige rol gespeeld binnen de vereniging

dat haar aandeel niet onvermeld mag blijven.

Als jonge vrouw had zij voor de klas al direct contact met de jeugd, gevolgd door een periode waarin zij bij de scouting het werken met jongeren voortzette. Er volgde een druk bestaan met een groot gezin en het werk in de bakkerij. Tot de winkel gesloten werd en zij naarstig op zoek ging naar een leuke invulling voor de dan beschikbare vrije tijd.

In de jaren tachtig organiseerde de vereniging enkele IVN cursussen waar zij zich spontaan voor aanmeldde. Een groot aantal cursisten hebben we na het voltooiën ervan nooit meer teruggezien.

Echter een aantal van hen heeft zich vanaf dat moment verdienstelijk gemaakt met het presenteren van hun verworven kennis aan het publiek. Scholen werden uitgenodigd het Jan Verweij Natuurcentrum te bezoeken.

Voor Toos bleek dit niet alleen bekend terrein maar vulde bovendien de behoefte om haar vrije tijd nuttig te besteden. Zelf vond zij dat haar natuurkennis bescheiden was, maar wat zij daarvan "in huis had" stelde zij volledig in dienst van iedereen die er voor openstond. Zo zal o.a. heel veel schooljeugd zich het contact met Toos herinneren. Ook haar bijdrage aan de Herfstnatuurspelen hebben Toos een bijzondere plaats bezorgd bij de deelnemers ervan. Het enthousiasme waarmee zij de opdrachten presenteerde werkte aanstekelijk bij jong en oud.

Na haar besluit hiermee te stoppen werd zij benaderd om natuur- uitstapjes voor een groep ouderen te organiseren. Samen met Riet Alkemade stelde zij een compleet jaarprogramma samen, waarmee dit clubje in contact werd gebracht met de natuur in wijde omgeving. Uiteindelijk waren het lichamelijke gebreken die haar deden besluiten een punt te zetten achter een nuttig en waardevol natuureducatieeven.

Haar kinderen plaatsten het volgende gedicht op de condoleancekaart:

*De bomen komen uit de grond
en uit hun stam de twijgen.
En ie'dreen vindt het heel gewoon
dat zij weer bladeren krijgen.
We zien ze vallen naar de grond
en dan opnieuw weer groeien.
En heeft de aarde ons geleerd
dat al wat sterft zal bloeien.*

Zo willen we Toos Bom graag in herinnering houden.

Dick Passchier